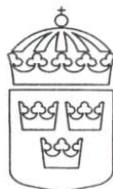

Riksdagens protokoll

1991/92:46

Måndagen den 16 december

Kl. 12.00 – 12.19

Protokoll
1991/92:46

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 9 och 10 december.

Svar på interpellation

2 § Svar på interpellation 1991/92:49 om postverket

Anf. 1 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Lennart Fridén har frågat mig vilken strategi kommunikationsdepartementet kommer att arbeta efter för att åtgärder skall kunna vidtas i tid för att motverka för kunderna negativa effekter av postverkets förändringsplaner.

Jag vill inledningsvis understryka att postverkets förändringsplaner beträffande organisation, servicens utformning m.m. är föranledda av en strukturkris i postkontorsnätet. Antalet transaktioner på postkontoren har minskat med 30–40 % under 1980-talet på grund av ökad automatisering och ändrade betalningsvanor. Minskningen hittills under 1990-talet har varit 5–6 % årligen. Detta har medfört problem för kontorsnätet, då minskade intäkter inte kunnat mötas med minskade kostnader.

Samtidigt har postverkets marknadssituation förändrats. Konkurrensen inom flertalet av postverkets verksamhetsområden har ökat. Mot denna bakgrund menar jag att det är postverkets skyldighet att anpassa verksamheten och servicens utformning efter dessa nya förutsättningar.

Låt mig samtidigt framhålla att postverket är ett affärsverk, vars verksamhet styrs med mål som fastställs av riksdag och regering. Postverkets uppdrag är bl.a. att förmedla brev, paket och betalningar över hela landet. Riksdagen har vidare angett att nuvarande servicenivå skall behållas även om formerna härför förändras. Kundenpassning av servicen skall ske varsamt.

Formerna och förutsättningarna för postverkets verksamhet har nyligen setts över i regeringskansliet i enlighet med den tidigare regeringens förslag (prop. 1990/91:87 näringspolitik för tillväxt). Jag kommer att redovisa min syn på behovet av åtgärder för att stärka postverkets konkurrenskraft för regeringen inför 1992 års budgetproposition.

Anf. 2 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Samtidigt måste jag avslöja att jag kände mig som den lille förväntansfulle gos-

sen, som då tomtens sista klapp utdelats inte kunde hålla tillbaka sin reaktion och lät undslippa sig: "Var det allt?"

Jag känner igen siffrorna från postverket. Jag ifrågasätter inte heller ett stort rationaliseringsbehov. Det jag med min interpellation främst vill lyfta fram är frågan som berör tillvägagångssättet vid nedläggningar av poststationer.

Dessutom är det så att en del nedläggningar av många upplevs som självförvållade. Genom ändringar i öppethållande omöjliggörs för kunderna att använda sig av kontoret. Den därpå följande nedgången tas sedan till intäkt för en nedläggning. Det är på samma sätt som när en av statsrådets f.d. kolleger vid en uppvaktning av posten sade: "Det påminner om SJs taktik med tidtabellerna under 60-talet." De som drabbas och som är beroende är de äldre, de icke bilburna.

Som jag påpekat i interpellationen är det ju också ofta så att olika institutioner på mindre orter stöttar varandra genom närhet. Det gäller även separat belägna stadsdelar på större orter.

Vid en nedläggning av ett antal kontor som gjordes för snart två år sedan, bl.a. här i Stockholm och i Göteborg, blev jag i tillfälle att följa utvecklingen. Ett fall var följande.

Posten stängdes, och – om den lilla lustigheten tillåts – som ett brev på posten lades tobaks- och servicebutiken ned mindre än en och en halv månad efteråt, skobutiken ytterligare ett par månader därefter samtidigt med en annan, mindre serviceinrättning. Den lokala speceributiken som finns kvar går på knä – beroende för sin existens bara av de i området boende många pensionärerna, som inte kan ta sig till annan service. Kunderna hänvisas till ett annat kontor, 2–3 kilometer bort, i ett område känt för sin redan dåliga trafikmiljö och med kronisk brist på parkeringsplatser. Hemtjänstassistenternas tid går nu i större utsträckning åt till postresor för de gamla, i den mån dessa senare inte ökat sitt nyttjande av taxifärdtjänst, eftersom det inte finns någon hållplats för kollektivtrafik i närheten av posten.

Det är den typen av effekter man kan få och har fått på flera ställen.

Om det nu är så, som statsrådet påpekar, att posten främst skall se till det företagsekonomiska, måste vi som samtidigt är representanter för kunderna, som ju också är ägarna, göra den samhällsekonomiska bedömningen och fatta beslut därefter.

Både vid tidigare ändringar och de nu aktuella upplever jag att man varit låst vid organisationstänkande i stället för funktionstänkande inom posten. Det framgår också med all tydlighet i intervjun med generaldirektören i det senaste numret av *Headhunter*. Och det var samma intryck jag fick vid både brevväxling, personligt samtal och TV-debatt förra året med honom och några av hans närmaste medarbetare. Dessutom lägger man fram det som kallas förslag till ändringar, men som i realiteten är fattade beslut. Det var också något som vi fick klart för oss vid de kontakter vi hade från Göteborgs kommunledning för snart två år sedan med posten.

Statsrådet fick, såvitt jag förstår, i torsdags eller fredags för sig redovisat postens nya förslag. Enligt knapphändig referat i massmedia synes det som man nu har kommit fram till det som jag – och säkert många fler – har föreslagit, nämligen att man genom entreprenadförfarande skall kunna lägga

ned postkontoren men ändå behålla servicen. Det är viktigt att man därvid ser till att ha dessa ersättningsmöjligheter väl förberedda innan man lägger ned kontoren.

Posten är, som jag har skrivit, en mycket viktig infrastrukturell faktor och kan därför inte bara behandlas som ett företag vilket som helst. Jag tycker för egen del att posten sköts på det hela taget bra, men jag kan konstatera att man under senare år tappat förtroende hos många människor. Det är svårt för den enskilde att förstå vitsen med att dra in ett postkontor som ger några tiotusen i underskott vissa år och samtidigt lägger ned miljonbelopp på en annons- och affischkampanj, som gjordes 1990, där man talar om att posten levererar brev – det har svenskarna känt till sedan 1636. Riksdagens revisorer konstaterade förra året att posten behövde stramare tyglar och att t.o.m. regeringen saknade insyn i stora delar av verkets affärer.

Jag skulle med en följdfråga vilja veta: Är det någon bättring på gång därvidlag?

Anf. 3 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag kan börja med att säga till Lennart Fridén att jag tror att det är en bättring på gång. Där skall vi hålla i minnet att en utveckling som betyder väldigt mycket är den ökade affärsmässigheten, genom att postverket, liksom andra affärsverk som har förvaltat gamla s.k. naturliga monopol, möter konkurrens. Det här är en utveckling som leder till en ökad kundanpassning. Man kommer att bli mera lyhörd för vad kunderna tycker, helt enkelt därför att andra också kommer in i verksamheten.

Lennart Fridén frågar om det skall bli någon bättring. Jag kan berätta att postens koncernstyrelse redan i juni 1990 beslöt att se över hela detta gigantiska postkontorsnät. Skälet var de minskade transaktionsvolymerna. Utredningen, som presenterades häromdagen, kom fram till att man skall genomföra en hel del förändringar, precis i enlighet med det som Lennart Fridén är inne på här, nämligen att i ökad utsträckning ta entreprenader i anspråk, att samarbeta med banker och med dagligvaruhandeln.

Den här utvecklingen innebär att posten totalt sett kommer att ha lika många serviceställen som tidigare, men genom att man omstrukturerar nätet möter man den här minskningen av transaktioner. Man kommer att ha kvar krav på kvalitet, sekretess och säkerhet, och man kommer att utbilda personal som skall sköta posttjänsterna i postens regi. På detta sätt utvecklar man i stället för att avveckla, och då bidrar posten både till att det blir postservice och till att annan kommersiell service kan behållas.

Lennart Fridén var inne på att det till slut bara är den lokala servicebutiken eller lanthandeln som är kvar. Syftet och metoden som postverket kommer att använda sig av är att staga upp också lanthandlaren, så att han kan bli entreprenör åt posten och på så vis behålla service i de glesare delarna av landet.

Om vi tittar litet mera konkret på vad detta innebär, ser vi att det på de större orterna finns ungefär 700 postkontor. Målsättningen är att det 1995 skall finnas kvar 450 postkontor, men de skall dessutom kompletteras med 200 s.k. närpostkontor, som har denna typ av samverkan med någon bank

Prot. 1991/92:46
16 december 1991

Svar på interpellation

eller butik. På de medelstora orterna kommer de 500 postkontoren i stort sett att finnas kvar.

På de mindre orterna, där det i dag finns 700 postkontor, kommer det att finnas kvar 300 som drivs bl.a. i samverkan med banker. 350 postkontor på mindre orter kommer att leva vidare i samverkan med butiker av olika slag.

Slutligen finns det 2 750 lantbrevbärlinjer, som är mycket populära. Här räknar postverket med att det skall ske en utveckling så att det år 1995 finns 2 800 lantbrevbärlinjer.

Sammanfattningsvis, fru talman, tycker jag att Lennart Fridén kan se tiden an med viss tillförsikt och optimism, om utvecklingen i enlighet med utredningen Nät 92, kan förverkligas.

Anf. 4 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag kan hålla med Mats Odell om att det här låter bra. Jag är bara förvånad över att man inte har reagerat på alla de signaler som posten tidigare har avgivit. Jag har själv en del både praktiska och, dess värre, negativa erfarenheter från den tid då jag följde de frågor som var aktuella för några år sedan.

År 1988 tillsattes en liten utredning av riksdagen, där det i direktiven heter angående posten och televerket: De skall drivas effektivt och täcka sina kostnader och de flesta investeringar med egna intäkter. Samtidigt är de skyldiga att ta regionalpolitiska och sociala hänsyn genom att erbjuda tjänster som inte ger intäkter och täcker kostnaderna. – Vi får verkligen hoppas att man nu lever upp till det.

När det gäller frågan om lantbrevbärlinjerna kan vi konstatera att man, om man skall kunna utnyttja lantbrevbärlaren, måste vara hemma när han kommer. Det är alltså en ganska begränsad grupp människor bosatta på landsbygden som kan utnyttja lantbrevbärlarens tjänster. Det kan vara ganska svårt att ändra sitt dagsprogram eller sin dygnsrytm efter postens ankomst.

I samband med att posten har lagt ned ett antal kontor har man i efterhand diskuterat vilken service man skulle kunna erbjuda. Det är inte så det skall gå till, utan det bör finnas ett väl utarbetat förslag till det före nedläggningen.

Posten har, som jag också tidigare påpekade, vid ett antal tillfällen först haft sommarstängt några månader och sedan öppnat posten och haft öppet bara en och annan eftermiddag eller en och annan förmiddag. Därefter har man visat på att postkontoret i fråga inte gått särskilt bra. Det är klart att kunderna har tröttnat på det. De flesta av oss är i dag bilburna och har ändå inte några större problem – i synnerhet inte vi som bor i tätorter, men säkert inte heller många på landsbygden – att ta sig till annan service. Men sedan finns det då de som inte kan det och för vilka posten har så oerhört stor betydelse. Det är gubevars inte bara privatpersoner, utan det finns också en hel del småföretag – dem skall vi slå vakt om – ute i glesbygden som faktiskt har fått stora problem genom att de inte fått den service från posten som de varit vana vid.

Avslutningsvis vill jag säga att jag tycker att det är beklagligt att det förslag som förra året förelåg till samarbete mellan sparbanken och posten inte kunde bli verklighet. På många av de små orterna lägger i dag både posten

och sparbanken ned verksamheten. Det hade varit bra om de hade kunnat stötta varandra på det sätt som är meningen genom de nu framlagda planerna.

Prot. 1991/92:46
16 december 1991

Svar på interpellation

Anf. 5 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Lennart Fridén och jag kan naturligtvis beklaga att det inte har hänt någonting tidigare, men jag tror ändå att vi kan förenas i en positiv känsla av att vi nu har fått en regering som tar tag i de här problemen. Om vi skall vara riktigt ärliga har detta initierats av postens koncernstyrelse, som faktiskt tillsattes under den förra regeringens tid.

Man har inte reagerat, säger Lennart Fridén. Det som nu är på gång är ju också en bolagisering av posten. Tanken är att man skall åstadkomma en situation som gör det möjligt att sätta en prislapp på de regionalpolitiska tjänsterna. Redan i dag kan vi konstatera att det kommer att handla om ungefär 300 miljoner. Det är viktigt att notera att det finns en beslutsamhet att se till att det fungerar ute i glesbygderna. Jag vill inte säga emot Lennart Fridéns påståenden om att det på olika håll och kanter har funnits en sådan nedläggningsstrategi som han berättade om. Men den nya planen, Nät 92, indikerar ändå en offensiv vilja att vara marknadsanpassad och kundorienterad. Jag tycker att vi trots allt skall känna oss glada över det.

Sedan sade Lennart Fridén att det inte är säkert att folk är hemma när lantbrevbäraren kommer. Det är naturligtvis någonting som vi som politiker och aktiva i postverket har mycket svårt att reglera. Men jag tror att det trots allt finns möjligheter att posten och lantbrevbärarna kan anpassa sig i de här avseendena. Inte minst om man mer och mer kommer in i en entreprenadverksamhet på de här linjerna tror jag att det kommer att finnas mycket starka incitament för att det skall kunna bli affärer när lantbrevbäraren kommer ut till de olika kunderna.

Anf. 6 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag tror säkert att vi ligger varandra nära i åsikterna, Mats Odell. Men det var ytterligare en liten fråga som jag tog upp i min interpellation och som jag gärna skulle vilja ha en kommentar till.

När man i dag skall lägga en plan över ett nyexploaterat område i en kommun skall man vända sig till alla möjliga typer av kommande förmodade intressenter – det kan vara televerket, det kan vara kommunikationsföretag av annat slag, det kan vara posten, det kan vara de stora huvudorganisationerna för våra butikskedjor, osv. Då föreligger alltså en skyldighet från kommunernas sida att ta de kontakterna i planarbetet. Men om någon av dessa mycket viktiga institutioner plötsligt beslutar sig för att lägga ned – när det gäller posten händer det då och då – föreligger inte samma skyldighet att ta kontakt och tala om att servicen nu försvinner. Man kan då fråga sig: Vore det inte vettigt att genomföra en bestämmelse enligt vilken det föreligger åtminstone en anmälningsplikt, kontaktplikt eller liknande när man skall förändra servicen när det gäller sådana basfunktioner som har med infrastrukturen att göra?

Anf. 7 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Lennart Fridén har såvitt jag förstår varit med och fattat beslut om att posten skall åläggas att bedriva verksamheten på ett sådant sätt att den blir lönsam. Om vi inrättar ett nytt planinstitut där kommunen i något slags planprocess skulle kunna ålägga t.ex. posten att bedriva en verksamhet som är direkt olönsam måste till detta också knytas någon typ av betalningsinstrument. Jag tror ärligt talat att det är en ganska komplicerad process.

Men jag vill gärna återknyta till utredningen. Den innebär i praktiken ingen minskning av postens service i det här avseendet. Den innebär en utökning av servicen i och med att den också ger underlag för lanthandel och annan handel som annars också skulle kunna svepas med. Det är faktiskt inte bara posten som har haft problem.

Låt mig, fru talman, för Lennart Fridén berätta att det 1960 fanns 23 000 livsmedelsbutiker i Sverige. I början av 1990-talet är det kvar knappt 8 000. Det försiggår alltså en oerhörd snabb förändringsprocess på alla områden. Jag tror att den plan som postverket nu har tagit fram ändå överensstämmer med kravet att ge en rikstäckande och daglig service åt svenska folket när det gäller posten.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkande 1991/92:LU14

Försvarsutskottets betänkanden 1991/92:FöU5 och FöU6

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1991/92:SfU5

Socialutskottets betänkanden 1991/92:SoU9, SoU10, SoU11 och SoU12

Kulturutskottets betänkande 1991/92:KrU9

Utbildningsutskottets betänkande 1991/92:Ubu7

Trafikutskottets betänkanden 1991/92:TU5 och TU6

Näringsutskottets betänkande 1991/92:NU9

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1991/92:AU4

Bostadsutskottets betänkanden 1991/92:BoU7, BoU8, och BoU9

4 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1991/92:76 Vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena, m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande

1991/92:KU19 Förslag till ny lagstiftning för kabelsändningar m.m.

Finansutskottets betänkanden

1991/92:FiU6 Tilläggsbudget I inom finansdepartementets område

1991/92:FiU7 Tilläggsbudget I inom civildepartementets område

1991/92:FiU8 Den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m.m.

1991/92:FiU9 Avveckling av löntagarfonderna

Skatteutskottets betänkanden

1991/92:SkU6 Skatt på etanol, m.m.

1991/92:SkU7 Skattetillägg

1991/92:SkU9 Reavinster på bostadsrätter

1991/92:SkU11 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Singapore och mellan Sverige och Republiken Korea

1991/92:SkU12 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Nederländerna

Trafikutskottets betänkande

1991/92:TU4 Godkännande av ett avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart, m.m.

Jordbruksutskottets betänkande

1991/92:JoU8 Ändrad instansordning enligt bilavgaslagen

Näringsutskottets betänkanden

1991/92:NU10 Privatisering av statligt ägda företag, m.m.

1991/92:NU14 Ny småföretagspolitik, m.m.

1991/92:NU15 Upphävande av regler om utländska företagsförvärv m.m.

5§ Kammaren åtskildes kl. 12.19.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Prot. 1991/92:46
16 december 1991

Innehållsförteckning

Måndagen den 16 december

1 § Justering av protokoll.	1
2 § Svar på interpellation 1991/92:49 om postverket.	1
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Lennart Fridén (m)	
3 § Förnyad bordläggning.	6
4 § Bordläggning	6